

УДК 636.22/.28.033.082 (477)

*Прудніков В. Г., доктор сільськогосподарських наук,
Криворучко Ю. І., кандидат сільськогосподарських наук,
Харківська державна зооветеринарна академія*

*Колісник О. І., кандидат сільськогосподарських наук,
ПП АФ «Світанок» Харківської області*

ГЕНОФОНД М'ЯСНОЇ ХУДОБИ В УКРАЇНІ

Рецензент – доктор сільськогосподарських наук А. М. Хохлов

Мета статті – вивчення актуального питання щодо сучасного стану генофонду м'ясного скотарства України.

Методика дослідження. Основою досліджень слугували дані державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2014–2017 роки в Україні, досконалий системний їхній аналіз.

Результати дослідження. У статті висвітлено результати досліджень щодо сучасного стану вітчизняного генофонду м'ясних порід худоби, кількості племзаводів та племрепродукторів з їх розведення, пропозиції рішення проблеми виходу з кризового стану та збереження племінних ресурсів галузі м'ясного скотарства. Було встановлено, що кількість племгосподарств, які займаються розведенням худоби м'ясних порід, з кожним роком зменшується. З 90 племзаводів та племрепродукторів залишилося 64, тобто зменшилося на 28,9%. 2015 року втратив статус і припинив існування племрепродуктор м'ясної породи п'ємонтез. Різко зменшилося господарств по розведенню худоби волинської м'ясної породи з 25 до 13, симентальської м'ясної – з 8 до 4, поліської м'ясної – з 12 до 9, сіра українська – за межею зникнення.

Елементи наукової новизни. Досліджено за 2014–2017 роки динаміку поголів'я м'ясної худоби в розрізі порід в Україні, кількість племінних заводів і репродукторів з їх розведення та надано пропозиції щодо виходу з кризового стану вітчизняної галузі м'ясного скотарства.

Практична значущість. Зумовилася нагальна необхідність вирішувати проблему збереження племінних ресурсів м'ясного скотарства України на державному рівні, а саме зупинити спад поголів'я м'ясної худоби, розпочати фінансування селекційних програм по розведенню, удосконаленню та збереженню породних ресурсів. Це дасть змогу не втратити вітчизняну галузь м'ясного скотарства та мати значний генофонд м'ясних порід.

Ключові слова: м'ясне скотарство, генофонд, м'ясні породи, чисельність поголів'я, племзаводи, племрепродуктори.

Прудніков Василь Григорович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри стандартизації та переробки продукції тваринництва, Харківська державна зооветеринарна академія, вул. Академічна, 1, смт. Мала Данилівка, Харківська область, Дергачівський район, 62341, Україна, e-mail: tehnoanimai@hdzva.edu.ua.

Криворучко Юрій Іванович – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри технологій тваринництва та птахівництва, Харківська державна зооветеринарна академія, вул. Академічна, 1, смт. Мала Данилівка, Харківська область, Дергачівський район, 62341, Україна, e-mail: yikrivoruchko77@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8542-8297.

Колісник Олександр Іванович – кандидат сільськогосподарських наук, директор ПП АФ «Світанок», вул. К. Маркса, 9, с. Новоселівка, Харківська область, Нововодолазький район, 63209, Україна.

Постановка проблеми. Сучасний стан галузі скотарства переконаливо свідчить, що об'єми виробництва яловичини в Україні з кожним роком знижуються в результаті скорочення загального поголів'я великої рогатої худоби (на 4,3% у 2018 році порівняно з 2017 роком). Кількість худоби на 2018 рік в Україні склала 3378,8 млн

голів, зокрема 2,1 млн корів.

Незадовільна кількість яловичини, близько 9 кг на людину в рік не задовольняють норми її споживання, а відтак це негативно позначається в харчовому балансі українців. Значний відсоток яловичини, якість якої бажає бути кращою, виробляється в умовах молочного скотарства та є

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО. ТВАРИННИЦТВО

збитковим. Тому зацікавленість фахівців у її виробництві є дуже низькою.

Досвід розвинених країн світу (США, Канада, Франція, Італія та ін.) стверджує, що при вирішенні такої актуальної проблеми важлива роль надається галузі м'ясного скотарства. Високоякісну яловичину отримують тільки при розведенні м'ясної худоби, вибір якої, для вирощування в конкретних умовах та при різних технологіях, є вирішальним та впливовим фактором на ефективність галузі м'ясного скотарства. В кожній природно-кліматичній зоні вирощують худобу 2–3 м'ясних порід. Питома вага м'ясної худоби у світовому балансі порід складає близько 20 %. У країнах лідерах з виробництва яловичини співвідношення молочних та м'ясних корів 1:3 (в Україні – на 191 молочну лише 1 м'ясна) [1–3, 8, 10].

Для розвитку галузі м'ясного скотарства Україна повинна мати цінний племінний генофонд чистопородної м'ясної худоби. На жаль, при загальному щорічному зменшенні поголів'я, намітилася негативна тенденція щодо стрімкого зниження кількості худоби м'ясних порід, зокрема і чистопорідних. Також при інтенсивному породотворчому процесі в Україні в останні 30 років ХХ століття, в умовах сьогодення вже виникла необхідність в збереженні тих вітчизняних м'ясних порід худоби, які нещодавно були

виведені.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. В Україні гостро постала проблема стабілізації чисельності поголів'я вітчизняної та зарубіжної м'ясної худоби, її збільшення та збереження вітчизняного генофонду м'ясних порід, які на межі повного зникнення. Тому питання аналізу його сучасного стану та подальшого розведення і удосконалення є актуальною задачею фахівців галузі м'ясного скотарства.

Метою досліджень є аналіз сучасного стану вітчизняного генофонду м'ясних порід худоби.

Завдання дослідження – висвітлити питання щодо чисельності племінної худоби різних м'ясних порід в Україні, подальшої селекційно-племінної роботи з нею та збереження вітчизняних зникаючих м'ясних порід, які є надбанням України.

Матеріали та методика досліджень. Матеріалом досліджень є дані звітів про бонітування худоби м'ясних порід у господарствах України, державного реєстру суб'єктів племінної справи у тваринництві за 2014–2017 роки та системний їх аналіз [4–7].

Результати дослідження. Генофонд м'ясної худоби в Україні охоплює 12 порід та втрушньо-породних типів (рис. 1).

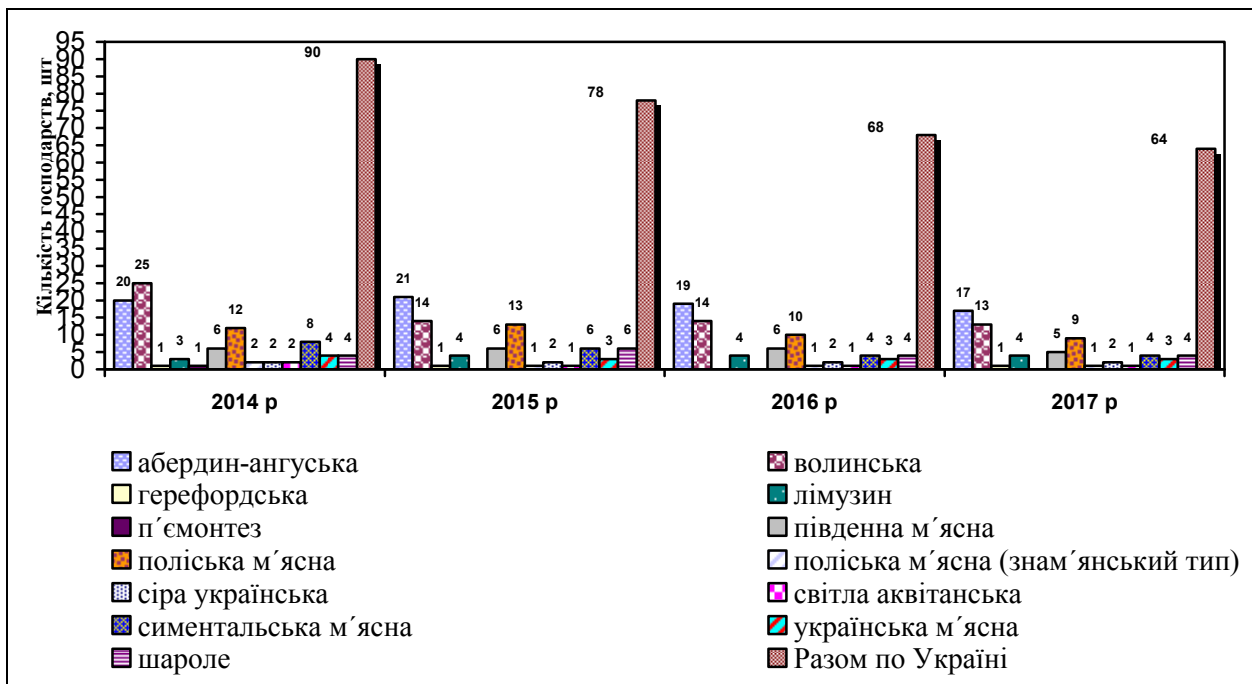

Рис. 1. Наявність господарств в Україні на 01.01.2018 року, які вирощують племінну м'ясну худобу

Джерело: авторські дослідження.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО. ТВАРИННИЦТВО

За період, що аналізуємо, намітилася негативна тенденція щодо кількості господарств з розведення племінної м'ясної худоби, їх зменшилося за чотири роки на 26, або на 28,9 % і залишилося 64 племгосподарства проти 90. При цьому племрепродуктора м'ясної породи п'ємонтез з 2015 року вже не існує. Різко зменшилося господарств по розведенню худоби волинської м'ясної породи з 25 до 13, симентальської м'ясної – з 8 до 4, поліської м'ясної – з 12 до 9. Тобто, в зв'язку зі збитковістю виробництва яловичини, відсутністю державної підтримки, в керівників

господарств немає зацікавленості в розведенні м'ясної худоби і як наслідок – значне зменшення кількості племзаводів і племрепродукторів.

Серед загальної кількості племгосподарств м'ясної худоби в Україні в більшості із них розводять волинську м'ясну породу, абердин-ангуську, поліську м'ясну.

Вітчизняна галузь м'ясного скотарства, на сьогодні, ґрунтується на розведенні незначної кількості м'ясної худоби, що свідчать дані таблиці.

Наявність поголів'я м'ясної худоби в Україні

Роки	Породи													Усього по Україні
	абердин-ангуська*	волинська м'ясна**	герфордська	лімузин	п'ємонтез	південна м'ясна	поліська м'ясна	поліська м'ясна (знам'янський тип)	сіра українська	світла аквітанська	симентальська м'ясна	українська м'ясна	шароле	
Поголів'я, усього														
2014	8926	11556	131	636	49	3132	5065	1033	928	399	3070	1970	1047	37942
2015	7649	9366	125	739	-	2693	4674	576	908	85	2117	1782	1211	31925
2016	7631	7935	-	1167	-	3159	4113	843	903	80	2142	1824	1093	30890
2017	6914	6553	198	1024	-	2997	5784	755	919	117	1676	1918	1020	29875
2017 до 2014 у %	77,4	56,7	151,1	161,0	-	95,6	114,1	73,0	99,0	29,3	54,5	97,3	97,4	78,7
у тому числі корів														
2014	4110	5048	54	270	10	1122	2298	348	351	213	1345	831	459	16459
2015	3418	4259	52	313	-	1123	2361	308	345	43	945	668	535	14370
2016	3575	3236	-	377	-	1095	2157	352	341	43	762	665	470	13073
2017	2907	2674	108	378	-	955	1592	309	354	43	583	683	463	11049
2017 до 2014 у %	70,7	52,9	200	140,0	-	85,1	69,2	88,7	100	20,1	43,3	82,2	100	67,1
бугаїв-плідників														
2014	78	69	-	9	-	39	36	1	12	2	20	26	19	311
2015	80	57	-	21	-	37	33	8	13	2	20	27	17	315
2016	66	55	-	31	-	45	121	1	13	2	17	32	21	404
2017	66	41	6	32	-	30	25	4	13	2	15	11	33	278
2017 до 2014 у %	84,6	59,4	-	355,5	-	76,9	69,4	400	108	100	75,0	42,3	173,6	89,3

Примітка: * - м'ясні породи зарубіжної селекції;

** - вітчизняні м'ясні породи.

Джерело: авторські дослідження.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО. ТВАРИННИЦТВО

Результати аналізу таблиці свідчать, що загальна чисельність м'ясної худоби в Україні на 1.01.2018 р. склала 29875 гол., зокрема корів 11049 гол. За період 2014–2017 роки загальна кількість поголів'я зменшилася на 21,3 %, у тому числі корів – на 32,9 %, бугаїв-плідників – 10,7 %. Можна стверджувати, що при такій негативній динаміці вже через 9–10 років галузь м'ясного скотарства України може припинити своє існування.

З 13 м'ясних порід та внутрішньопородних типів, які розводили в 2014 році, в 2017 році залишилось 12. Розведенням м'ясної породи п'ємонтез в Україні вже не займаються. Чисельність тварин вітчизняних м'ясних порід, які були створені тривалою селекційно-плеємною роботою в 90-х роках минулого століття та на початку XXI столітті, значно зменшується. За чотири роки, що аналізуються, різко зменшилася кількість худоби волинської м'ясної породи з 11556 гол. до 6553, або на 43,3 %, зокрема корів – на 30 %; знам'янського типу поліської м'ясної породи – на 23 %, південної м'ясної – 4,4 %, української м'ясної – 2,7 %. За межею безповоротної втрати знаходиться сіра українська порода, якої залишилося 919 гол., у тому числі 354 корів.

Зменшення чисельності поголів'я встановлено також по інших м'ясним породам: світлої аквітанської – на 70,7 %, симентальської м'ясної –

45,5 %, абердин-ангуської – 22,6 %

Приріст поголів'я відмічений у герефордській породі – на 51,1 %, наприклад, корів збільшилося на 100 %; лімузинській – 61,1 % та 40 % відповідно; поліській м'ясній породі з 5065 гол. до 5784, або на 14,1 %, однак при цьому кількість корів зменшилася на 30,8 %.

Як зазначав професор Ю. Д. Рубан [9], в зооінженерній практиці, протягом багатьох років була і залишається проблема співвідношення зарубіжного та вітчизняного генофонду порід, їх раціонального використання.

Незважаючи на те, що за деякими показниками м'ясної продуктивності тварини м'ясних порід зарубіжної селекції мають перевагу над вітчизняними, в породному контингенті найбільший відсоток припадає саме на вітчизняні м'ясні породи – 63,3 %, проти – 36,7 % (рис. 2).

Із загальної кількості господарств більшість їх займається саме розведенням худоби вітчизняних м'ясних порід (рис. 3).

В Україні серед м'ясних порід великої рогатої худоби найбільшу питому вагу мають породи: абердин-ангуська – 23,1 %, поліська та волинська м'ясні – 21,9 %. У подальшому послідовність така: південна м'ясна – 10 %, українська м'ясна – 6,4 %, симентальська м'ясна – 5,6 %, інші м'ясні породи – від 0,5 до 3,5 %.

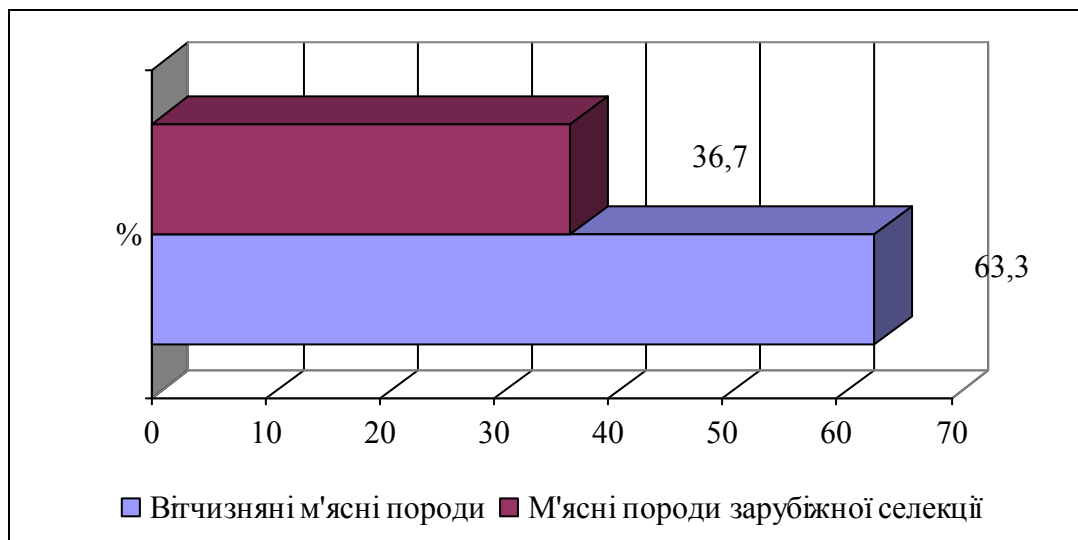

Рис. 2. Співвідношення вітчизняних та зарубіжних м'ясних порід в Україні

Джерело: авторські дослідження.

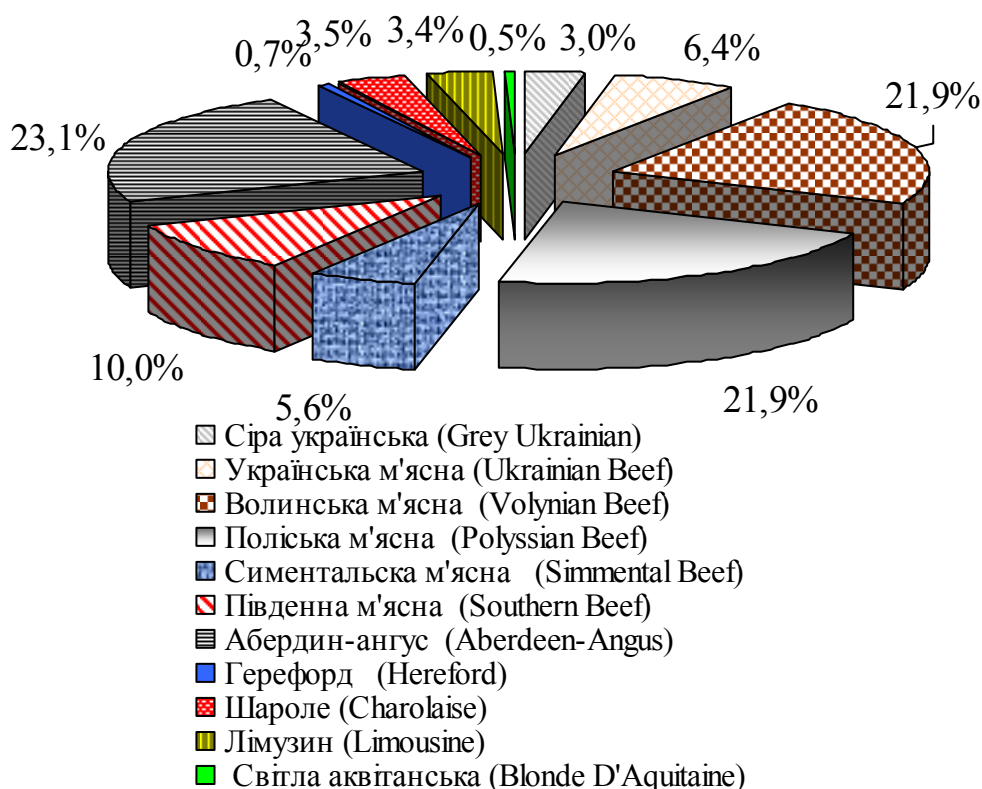

Рис. 3. Генотип спеціалізованого м'ясного скотарства України

Джерело: авторські дослідження.

Висновок. Аналіз генотипу спеціалізованого м'ясного скотарства в Україні свідчить, що тенденція на зменшення поголів'я триває і досі, починаючи ще з 90-х років минулого століття. Господарств, які вирощують племінну худобу, все дедалі стає менше. Чисельність м'ясного поголів'я зменшилося з 2014 року на 21,3 %. За межею безповоротної втрати знаходиться сіра українська порода. Можна стверджувати, що такими темпами розвитку вже через 9–10 років галузь м'ясного скотарства України може при-

пинити своє існування. Цю проблему необхідно вирішувати на державному рівні, а саме: зупинити спад поголів'я м'ясної худоби, розпочати фінансування селекційних програм по розведенню, удосконаленню та збереженню породних ресурсів. Це дасть змогу не втратити вітчизняну галузь м'ясного скотарства та мати значний генотип м'ясних порід з високим генетичним потенціалом м'ясної продуктивності і бути конкурентоспроможними з виробництва яловичини як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Аерханов Х. А. Мясное скотоводство Канады. *Молочное и мясное скотоводство*. 2004. № 6. С. 8–9.
2. Буркат В. П. Концептуальні підходи до формування галузі м'ясного скотарства. *Тваринництво України*. 1997. № 4. С. 9–11.
3. Доротюк Е. М. М'ясне скотарство – джерело високоякісної яловичини та шкіряної сировини : навч. посіб. Харків : ЗАТ «Тираж 51», 2006. 320 с.
4. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві 2014 рік / Том II.

- Чубинське : Інститут розведення і генетики тварин ім. М. В. Зубця НААН, 2015. С. 53–77.
5. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві 2015 рік / Том II. Чубинське : Інститут розведення і генетики тварин ім. М. В. Зубця НААН, 2016. С. 50–70.
6. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві 2016 рік / Том II. Чубинське : Інститут розведення і генетики тварин ім. М. В. Зубця НААН, 2017. С. 49–66.
7. Державний реєстр суб'єктів племінної справи у тваринництві 2017 рік / Том II.

Чубинське : Інститут розведення і генетики тварин ім. М. В. Зубця НААН, 2018. С. 47–66.

8. М'ясна продуктивність великої рогатої худоби / Колісник О. І. та ін. Київ: Компрінт, 2018. 429 с.

9. Рубан Ю. Д. Породы и племенное дело в

скотоводстве: монография. К.: Аграрная наука, 2003. С. 108–113.

10. Наукові основи розвитку м'ясного скотарства в Україні / Угнівенко А. М. та ін. Київ : Компрінт, 2016. 330 с.

REFERENCES

1. Amerkhanov, Kh. A. (2004). Miasnoe skotovodstvo Kanady [Meat cattle breeding in Canada]. *Molochnoe y miasnoe skotovodstvo*, 6, pp. 8–9 [In Russian].

2. Burkat, V. P. (1997). Kontseptualni pidkhody do formuvannia haluzi miasnoho skotarstva [Conceptual approaches to the formation of meat cattle breeding]. *Tvarynnytstvo Ukrainy*, 4, pp. 9–11 [In Ukrainian].

3. Dorotiuk, E. M. (2006). *M'iasne skotarstvo – dzherelo vysokoiakisnoi yalovychyny ta shkirianoї syrovyny [Meat cattle breeding is a source of high-quality beef and leather raw materials] : navch. posib.* Kharkiv: ZAT «Tyrash 51». [In Ukrainian].

4. *Derzhavnyi reiestr subiektiv plemynnoi spravy u tvarynnytstvi 2014 rik [State register of subjects of breeding livestock business in 2014]*. (2015) (Vol II, pp. 53–77). Chubynske: Instytut rozvedennia i henetyky tvaryn im. M. V. Zubtsia NAAN [In Ukrainian].

5. *Derzhavnyi reiestr subiektiv plemynnoi spravy u tvarynnytstvi 2015 rik [State register of subjects of breeding livestock business in 2015]*. (2016) (Vol II, pp. 50–70). Chubynske: Instytut rozvedennia i henetyky tvaryn im. M. V. Zubtsia NAAN [In Ukrainian].

6. *Derzhavnyi reiestr subiektiv plemynnoi spravy u tvarynnytstvi 2016 rik [State register of subjects of breeding business in livestock production 2016]*. (2017) (Vol II, pp. 49–66). Chubynske: Instytut rozvedennia i henetyky tvaryn im. M. V. Zubtsia NAAN [In Ukrainian].

7. *Derzhavnyi reiestr subiektiv plemynnoi spravy u tvarynnytstvi 2017 rik [State register of subjects of breeding livestock business in 2017]*. (2018) (Vol II, pp. 47–66). Chubynske: Instytut rozvedennia i henetyky tvaryn im. M. V. Zubtsia NAAN [In Ukrainian].

8. Kolisnyk, O. I. et al. (2018). *M'iasna produktyvnist velykoi rohatoi khudoby [Meat production of cattle]*. Kyiv: Komprynt [In Ukrainian].

9. Ruban, Yu. D. (2003). *Porody y plemynnoe delo v skotovodstve: monohrfyia [Breeds and breeding in cattle breeding: monograph]*. Kyiv: Ahrarnaia nauka [In Russian].

10. Uhnivenko, A. M., et al. (2016). *Naukovi osnovy rozvytku miasnoho skotarstva v Ukraini [Scientific fundamentals of development of meat cattle breeding in Ukraine]*. Kyiv: Komprynt [In Ukrainian].

Прудников В. Г., Криворучко Ю. И., Колісник А. И. Генофонд мясного скота в Украине

Цель статьи – изучение актуального вопроса относительно современного состояния генофонда мясного скотоводства Украины.

Методика исследования. Основой исследований послужили данные государственного реестра субъектов племенного животноводства Украины в период 2014 – 2017 год, системный их анализ.

Результаты исследования. Показаны результаты исследований относительно современного состояния отечественного генофонда мясных пород скота, количества племенных заводов и репродукторов, которые выращивают мясной скот, предложения решения проблемы выхода из кризисного состояния и сохранения племенных ресурсов отрасли мясного скотоводства. В результате оценки данной проблемы было установлено, что отечественная отрасль мясного скотоводства с каждым годом теряет значительное количество племенного поголовья мясных пород. Общая численность мясного скота в Украине на 1.01.2018 год составила 29875 гол., в том числе 11049 гол. коров. За четыре прошедших года произошло резкое снижение общего количества мясного скота на 21,3 %, в том числе коров – на 32,9 %, быков-производителей – 10,7 %. С 13 мясных пород, которые разводили в 2014 году, осталось лишь 12. Так, за период с 2014 до 2018 года, племзаводов и племрепродукторов в Украине сократилось с 90 до 64, или на 28,9 %. В 2015 году племрепродуктор по разведению мясной породы пьемонтес перестал существовать. За анализируемый период резко сократилось хозяйств по разведению скота вольнской мясной породы с 25 до 13, симментальской мясной – с 8 до 4, полес-

скої м'ясної – с 12 до 9. Серая українська порода на грани повного исчезнення.

Елементи наукової новизни. Були проведені дослідження динаміки загальної чисельності м'ясного скоту в Україні за період 2014–2017 рік, кількість поголів'я, племінних заводів і репродукторів по кожній м'ясній породі. Були зроблені пропозиції щодо виходу з кризової ситуації національної галузі м'ясного скотарства.

Практична значимість. При вивченні даної проблеми прийшли до висновку, що в Україні виникла необхідність в збереженні племінних ресурсів м'ясного скотарства на державному рівні, тобто необхідно зупинити різке зниження чисельності м'ясного скоту, почати негайне фінансування селекційних програм по розведенню, удосконаленню і збереженню цінних м'ясних порід. Це дасть можливість не знищити безповоротно національну галузь м'ясного скотарства і мати цінний генофонд м'ясних порід.

Ключові слова: м'ясне скотарство, генофонд, м'ясні породи, чисельність поголів'я, племінні заводи, репродуктори.

Прудников Василь Григорьевич – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри стандартизації і переробки продукції тваринництва, Харківська державна зооветеринарна академія, ул. Академічна, 1, с/г. Мала Данилівка, Харківська область, Дергачівський район, 62341, Україна, e-mail: tehnoanimai@hdzva.edu.ua.

Криворучко Юрій Іванович – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри технологій тваринництва і птицеводства, Харківська державна зооветеринарна академія, ул. Академічна, 1, с/г. Мала Данилівка, Харківська область, Дергачівський район, 62341, Україна, e-mail: yikrivoruchko77@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8542-8297.

Колісник Александр Іванович – кандидат сільськогосподарських наук, директор ЧП АФ «Світанок», ул. К. Маркса, 9, с. Новоселівка, Харківська область, Нововодолазький район, 63209, Україна.

Prudnikov V. H., Kryvoruchko Yu. I., Kolisnyk O. I. Gene pool of meat cattle in Ukraine

The aim of the article is to study the topical issue as to the modern state of the gene pool of meat cattle breeding in Ukraine.

Methods of the research. The basis of the research was the data of the state register of pedigree business subjects in livestock farming for the period 2014–2017 in Ukraine, and their perfect systemic analysis.

The research results. The article presents the results of research on the current state of the domestic gene pool of cattle meat breeds, the number of breeding plants and reproducers of their breeding, offer solutions of the problem of overcoming the crisis and preserving the breeding resources of the meat cattle industry. It has been established that the number of pedigree farms engaged in breeding meat cattle decreases every year. Of the 90 pedigree plants and breeding reproducers, only 64 remained, that is, decreased by 28.9%. In 2015, the breeding reproducer of meat breed Piemontese lost its status and ceased to exist. The number of farms breeding livestock of Volyn meat breed has sharply decreased from 25 to 13, Simmental meat breed – from 8 to 4, Polissya meat breed – from 12 to 9; gray Ukrainian breed is on the verge of disappearing.

The elements of scientific novelty. The dynamics of the number of meat cattle among the breeds in Ukraine, the number of breeding plants and reproducers engaged in their breeding in 2014–2017 were studied, and the suggestions as to how to overcome the crisis situation in the domestic branch of meat cattle breeding were made.

Practical importance. There is the urgent need to solve the problem of preserving the pedigree resources of meat cattle breeding of Ukraine at the state level, namely to stop the decline of meat livestock population, to start financing the selection programs in breeding, improving and preserving breed resources. It will enable not to lose the domestic branch of meat cattle farming and have a significant gene pool of meat breeds.

Keywords: meat cattle breeding, gene pool, meat breeds, number of livestock, breeding plants, breeding reproducers.

Prudnikov Vasyl Hryhorovych – Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Head of the Department of Standardization and Processing of Livestock Products, Kharkiv State Zoo-veterinary Academy, village Mala

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО. ТВАРИННИЦТВО

Danylivka, 1, Akademichna st., Kharkiv region, Ukraine, 62341, e-mail: tehnoanimai@hdzva.edu.ua.

Kryvoruchko Yuriy Ivanovych – Candidate (PhD) of Agricultural Sciences, Associate Professor, Department of Livestock and Poultry Farming Technologies, Kharkiv State Zoo-veterinary Academy, village Mala Danylivka, 1, Akademichna st., Kharkiv region, Ukraine, 62341, e-mail: yik-rivoruchko77@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8542-8297.

Kolisnyk Oleksandr Ivanovych – Candidate (PhD) of Agricultural Sciences, Head of PE “Svitanok”, Kharkiv region, Ukraine, 63209.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Прудніков В. Г., Криворучко Ю. І., Колісник О. І. Генофонд м'ясної худоби в Україні. *Вісник ПДАА*. 2019. № 1. С. 161–168.

DOI 10.31210/visnyk2019.01.18

© Прудніков Василь Григорович, Криворучко Юрій Іванович,
Колісник Олександр Іванович, 2019